

Sytuacja demograficzna w Ganie i Pustkowie Długie w świetle spisu z 1790 roku

Gana to wieś sołecka, leżąca na terenie gminy Praszka, we wschodniej części województwa opolskiego, powiatu oleskiego. Pod względem historycznym jest to część ziemi wieluńskiej. Pierwsza wzmianka źródłowa o tej miejscowości jest datowana na okres między rokiem 1236 a 1249, zawarta w testamencie Jana, kanonika gnieźnieńskiego i wrocławskiego oraz proboszcza w Rudzie. Według tego dokumentu wspomniany Jan zapisał Ganę i część sąsiedniego Strojca klasztorowi Najświętszej Marii Panny na Piasku we Wrocławiu. Według ustaleń Ryszarda Rosina w 1357 roku miejscowość ta należała do dóbr arcybiskupa gnieźnieńskiego, ale już w 1511 roku była własnością szlachecką, należąca do rodu Wierusz-Kowalskich¹. Przedstawiciele tej rodziny byli częścią większego rodu Wieruszów, który w historii ziemi wieluńskiej odegrał znaczącą rolę. Przyjmuje się, że synem wymienionego w dokumencie z 1337 roku Lutolda był Bernard, po raz pierwszy wspomniany w roku 1377, a drugim synem Bieniasz. Posiadali oni w tym okresie m.in.: Wieruszów, Białą, Walichnowy, Kąty, Lututów, Kowale, część Żytniowa, Ciecuiowa i Strojca. Wieruszowie w XV wieku stali się rodem bardzo rozrodzonym. Z czasem przedstawiciele rodu przejmowali nazwiska od posiadanych wsi, które traktowano jako gniazda rodowe. Z tego rodu wyszły rodziny szlachty wieluńskiej Bielscy, Kępscy, Niemojewscy, Stoleccy, Walknowscy, Wierusze, Kowalscy oraz wielkopolscy Górecy. Łączyła ich wspólna przeszłość i herb, który był symbolem ich pokrewieństwa².

ZBIGNIEW SZCZERBIK – dr nauk humanistycznych w zakresie historii, dyrektor Muzeum w Praszce i członek Wieluńskiego Towarzystwa Naukowego.

¹ R. ROSIN, *Ziemia wieluńska w XII – XVI w. Studia z dziejów osadnictwa*, Łódź 1961, 133-134.

² L. WOJCIECHOWSKI, *Ród Wieruszów do początku XV wieku*, w: *Ludzie i herby w dawnej Polsce*, red. P. Dymmel, Lublin 1995, 35-54; M. ANTONIEWICZ, *Ród Wieruszów Kowal-*

Do tej rodziny należała też miejscowość Długie, nazywana też Pustkowie Długie. Materiał źródłowy dotyczący tej miejscowości jest dość ubogi. Nie wymieniają ją źródła podatkowe z XVI i XVII wieku. Możliwe, że miejscowość ta powstała w okolicach Gany na przełomie XVI i XVII wieku lub na początku XVII wieku, a przez to była zwolniona z obciążeń podatkowych na rzecz państwa. Wspólne ujęcie tych miejscowości w tym artykule wynika z dwóch podstawowych spraw. Po pierwsze obie miejscowości miały wspólnego właściciela, najpierw wspomnianą rodzinę Wierusz-Kowalskich, a później Klasztor Sióstr Bernardynek. Po drugie w XIX wieku Długie zostało wchłonięte przez Ganę. Śladem jej dawnego istnienia jest terminologia zachowana wspólnie wśród ludności Gany, która mówi o Ganie Krótkiej i Ganie Długiej³.

W rękach rodu Wierusz-Kowalskich Gana i Pustkowie Długie pozostały do XVII wieku. W roku 1612 Marcin Wierusz-Kowalski sprzedał część Kowali, Ganę, folwark Zawisnę i osadę Długie za 12 tysięcy złotych Annie ze Sroczyk Koniecpolskiej, matce hetmana wielkiego koronnego Stanisława. Ta z kolei zapisała te wsie Klasztorowi Sióstr Bernardynek w Wieluniu, którego była fundatorką i wielką dobrodziejką⁴. W rękach klasztoru wsie te pozostały do rozbiorów.

Podstawowym problemem jest ustalenie liczby ludności zamieszkującej Kowale w omawianym okresie. Ze względu na brak przeprowadzanych w tym okresie powszechnych spisów ludności jest to niezmiernie trudne. Dlatego też można na podstawie zachowanego materiału źródłowego, głównie podatkowej proveniencji, przedstawić szacunkową liczbę ludności.

Według rejestrów podatkowych z 1552 roku, Ganę zamieszkiwał 1 kmięć, to jest gospodarz posiadający gospodarstwo rolne jednołamowe. Rejestr nie uwzględniał jednak innych grup społeczności wiejskich⁵. Inny charakter posiadają rejestry pogłównego z lat 70. XVII wieku. Ze względu na swój podatkowy charakter mają wiele nieścisłości i luk. Za-

---

skich i jego odniesienie do klasztoru wieruszowskich paulinów, SC 24 (2006), 407-429; Z. SZCZERBIK, *Własność ziemska na terenie miasta i gminy Praszka i jej właściciele do początków XIX wieku*, „Rocznik Powiatu Oleskiego” 3 (2010), 25-32.

³ J. TOMCZAK, *Słownik geograficzny gminy Praszka*, Łódź 1998, 34-35.

⁴ S. ZABRANIAK, *Wieluński ośrodek kościelny w okresie staropolskim*, Lublin 2004, 122; Z. SZCZERBIK, *Dobra ziemskie klasztoru Sióstr Bernardynek w okolicach Praszki*, w: *400-lecie Klasztoru Sióstr Bernardynek na ziemi wieluńskiej*, red. J. Książek – T. Olejnik, Wieluń 2013, 183-187.

⁵ A. PAWIŃSKI, *Polska w XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Wielkopolska*, t. 2, *Źródła dziejowe*, t. 13, Warszawa 1883, 293-294.

chodzi bowiem podejrzenie celowego zmniejszania podawanej liczby ludności. Ponadto nakłada się na to problem z rzetelnością i uczciwością poborców oraz grup społecznych, których nie ujęto ustawowo w tych rejestrach. W tym ostatnim przypadku chodzi o dzieci do 10. roku życia oraz tzw. *ludzi luźnych*⁶. W omawianym rejestrze pogłównego z 1673 roku Kowale połączono z Ganą (należącą do Klasztoru Sióstr Bernardynek wieluńskich) oraz Rozterkiem. Łącznie dla tych trzech miejscowości wykazano 262 mieszkańców⁷.

Sejm Czteroletni w 1789 roku uchwalił konstytucję, na mocy której raz w roku, począwszy od 1 stycznia 1790 roku, proboszczowie mieli obowiązek dostarczać Komisjom Porządkowym wykazy urodzonych, zaślubionych, zmarłych oraz imienne wykazy mieszkańców całej parafii⁸. Zawierały one spis mieszkańców według domów, wymieniając od gospodarza, jego rodziny (współmałżonek, dzieci i inni członkowie rodziny w danym domu zamieszkujący), a kończąc na pozostałych „domownikach” (służba, komornicy itp.). Przy każdej osobie podawano wiek, płeć, a w przypadku członków rodzin – ich wzajemne związki. Tak wykonany spis był pierwszym spisem ludności w Rzeczypospolitej. Jest on ważnym źródłem do badań nie tylko nad danymi parafiami czy miejscowościami. Stanowi cenne źródło do badań nad różnymi aspektami ówczesnego życia społecznego, między innymi nad powiązaniem rodzinnymi w danej miejscowości. O wartości spisów z 1790 r. pisali m.in. I. Gieysztorowa, C. Kukło i A. Siluch⁹. Spisy te były i są wykorzystywane w pracach nad staropolską rodziną, grupami społecznymi itp.¹⁰.

⁶ Szerzej na ten temat: I. GIEYSZTOROWA, *Wstęp do demografii staropolskiej*, Warszawa 1976; C. KUKŁO, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009.

⁷ ARCHIWUM GŁÓWNE AKT DAWNYCH W WARSZAWIE (AGAD), Archiwum Skarbu Koronnego, Oddział I, sygn. 74, k. 524.

⁸ *Volumina Legum*, t. IX, Kraków 1889, 153.

⁹ I. GIEYSZTOROWA, *Wstęp do demografii staropolskiej*, Warszawa 1976; C. KUKŁO, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009; A. SILUCH, *Parafialne spisy ludności ziemi wieluńskiej i powiatu ostrzeszowskiego z lat 1790-1791*, „Przeszłość Demograficzna Polski. Materiały i Studia” 15 (1984), 141-144.

¹⁰ Literatura jest dość obszerna, dlatego wymienię tylko kilka: W. OBRANIAK, *Oblicze demograficzne wsi wieluńskiej w epoce sejmu wielkiego*, „Studia Demograficzne” 16 (1968), 109-122; TENŻE, *Sytuacja demograficzna komorników i czeladzi chłopskiej w Wieluńskim w końcu XVIII wieku*, „Przeszłość Demograficzna Polski” 2 (1969), 109-117; J.K. JANCZAK, *Dom, gospodarstwo i rodzina wiejska w Wieluńskim u schyłku XVIII wieku*, w: *Celem nauki jest człowiek. Studia z historii społecznej i gospodarczej ofiarowane Helenie Madurowicz-Urbańskiej*, red. P. Franaszek, Kraków 2000, 117-129; M. KĘDELSKI, *Spis ludności parafii ostrzeszowskiej z 1790 roku*, „Genealogia” 11

1. Liczba ludności

Spis ludności Gany i Pustkowie Długie z 1790 roku, należących do parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Praszce, sporządził tamtejszy proboszcz. Znajduje się w zbiorach Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie w Aktach Komisji Porządkowej Cywilno-Wojskowej Ziemi Wieluńskiej i Powiatu Ostrzeszowskiego, sygn. 3, na kartach 387-388v. Sporządzony był starannie, zgodnie ze schematem przyjętym w skali całego kraju. Jest on podstawą prezentowanej charakterystyki sytuacji demograficznej w omawianych miejscowościach w 1790 roku. W tabeli nr 1 zaprezentowano liczbę ludności Gany i Pustkowie Długie na tle dwóch najbliższej leżących wsi.

TABELA NR 1

LUDNOŚĆ WSI NALEŻĄCYCH DO PARAFII PW. WNEBOWZIĘCIA NMP W PRASZCE W 1790 R.

Wieś	Mężczyźni	Kobiety	Razem
Długie	22	20	42
Gana	54	43	97
Kowale	155	150	305
Kuźniczka	15	19	34
Prosna	23	21	44
Rozterk	14	21	35
Strojec	154	125	279
Szyszków	47	42	89
Wygielców	14	16	30

ŹRÓDŁO: AGAD, KPCWZWiPO, sygn 3, 372-400.

Uwzględniając umiejscowienie Gany i Długie w parafii praszkiej, można stwierdzić, że należały w pierwszym przypadku do większych (Gana jest na trzecim miejscu), a w drugim do średnich miejscowości (Długie zajmuje szóstą pozycję).

Ciekawą kwestią jest struktura wiekowa ludności omawianej miejscowości. Problem ten ilustrują tabele nr 2 i 3.

TABELA NR 2

STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI WE WSI GANA W 1790 R.

Wiek	Płeć				Razem	
	Kobiety	%	Mężczyźni	%	Liczba	%
0–5	3	6,9	2	3,70	5	5,15
6–9	5	11,62	12	22,22	17	17,52
10–14	6	13,95	9	16,66	15	15,46
15–19	6	13,95	3	5,55	9	9,27
20–29	5	11,62	10	18,51	15	15,46
30–39	6	13,95	7	12,96	13	13,40
40–49	11	25,58	8	14,81	19	19,58
50–59	–	–	–	–	–	–
60 i więcej	1	2,32	3	5,55	4	4,12
Razem	43	100	54	100	97	100

ŹRÓDŁO: AGAD, KPCWZWiPO, sygn. 3, 387-388.

TABELA NR 3

STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI WE WSI DŁUGIE W 1790 R.

Wiek	Płeć				Razem	
	Kobiety	%	Mężczyźni	%	Liczba	%
0–5	–	–	2	9,09	2	4,76
6–9	3	15,00	3	13,63	6	14,28
10–14	5	25,00	1	4,54	6	14,28
15–19	3	15,00	5	22,72	8	19,04
20–29	2	10,00	3	13,63	5	11,90
30–39	1	5,00	1	4,54	2	4,76
40–49	4	20,00	2	9,09	6	14,28
50–59	–	–	–	–	–	–
60 i więcej	2	10,00	5	22,72	7	16,66
Razem	20	100	22	100	42	100

ŹRÓDŁO: AGAD, KPCWZWiPO, sygn. 3, 388-388v.

W przypadku obu miejscowości widoczne są dwie wspólne cechy. Po pierwsze więcej przedstawicieli płci męskiej nad kobietami, co było cechą w większości wsi na terenie parafii praszowskiej. Tylko w trzech tendencja jest odwrotna. Po drugie brak osób między 50. a 59. rokiem życia, to jest urodzonych między 1731 a 1740 rokiem.

W przypadku Gany największą grupę stanowiła ludność między 40. a 49. rokiem życia, to jest urodzonych między 1741 a 1750 rokiem. W następnej kolejności znajdują się osoby między 6. a 9. rokiem życia oraz między 10. a 14. rokiem życia, to jest urodzonych między 1776 a 1780 rokiem i między 20. a 29. rokiem życia, to jest urodzonych między 1761 a 1770 rokiem. Niewiele mniej jest osób pomiędzy 30. a 39. rokiem, to jest urodzonych między 1751 a 1760 rokiem. Natomiast w przypadku Pustkowa Długie najwięcej osób odnotowano między 15 a 19 rokiem życia oraz powyżej 60. roku życia. Dla porównania w pobliskich Kowalach dominowała grupa wiekowa między 30. a 39. rokiem życia, a po niej do 5. roku życia. Natomiast w Mokrsku w tym samym okresie dominowała ludność mająca między 20. a 29. lat, a na drugim miejscu uplasowała się ludność pomiędzy 30. a 39. rokiem życia¹¹.

2. Struktura zawodowa wsi Gana i Długie w 1790 roku

Dominującym zajęciem mieszkańców omawianych miejscowości w badanym okresie była praca na roli. W spisie nie wykazano jednoznacznie żadnego młynarza, karczmarza. W Ganie w jednym przypadku odnotowano Krzysztofa Gajowego z żoną, synem i córką, a na Pustkowie Długie Franciszka Gajowego z rodziną. Przyjąłem, że jest to nazwisko pochodzące od pełnionej funkcji. W obu przypadkach osoby te posiadały też ziemię i zaliczono ich do grupy gospodarzy. W tabeli do grupy młodzieży zaliczono osoby do 18. roku życia. W spisie mieszkańców Gany i Pustkowa Długie nie wykazano chałupników oraz komorników, tak jak podawano to przy niektórych miejscowościach.

¹¹ Z. SZCZERBIK, *Stosunki demograficzne w Kowalach w świetle spisu ludności z 1790 roku*, „Rocznik Powiatu Oleskiego” 7 (2014), 79-86; J. DOROBISZ – Z. SZCZERBIK, *Stosunki demograficzne w Mokrsku w świetle spisu z 1790 roku*, RW 5 (2005), 174.

TABELA NR 4
STRUKTURA ZAWODOWA LUDNOŚCI W GANIE W 1790 R.

Grupa	Dorośli			Młodzież			Razem	
	K	M	Razem	K	M	Razem	L.	%
Gospodarz	–	20	53	–	–	–	20	20,61
Rodzina gospodarza	23	3	26	15	22	37	63	64,94
Służba	3	5	8	2	4	6	14	14,43
Razem	26	28	54	17	26	43	97	100

ŹRÓDŁO: AGAD, KPCWZWiPO, sygn. 3, 387-388.

TABELA NR 5
STRUKTURA ZAWODOWA LUDNOŚCI W PUSTKOWIU DŁUGIE W 1790 R.

Grupa	Dorośli			Młodzież			Razem	
	K	M	Razem	K	M	Razem	L.	%
Gospodarz	–	8	8	–	–	–	8	19,04
Rodzina gospodarza	10	4	14	10	6	16	30	71,42
Służba	1	3	4	–	–	–	4	9,52
Razem	11	15	26	10	6	16	42	100

ŹRÓDŁO: AGAD, KPCWZWiPO, sygn. 3, 388v-388v.

Omawiane źródło nie prezentuje statusu społecznego mieszkańców analizowanych wsi, gospodarzy oraz służby. Nie ma też podziału na kmieci, półrolników. W Ganie u pięciu gospodarzy wykazano służbę, w dwóch przypadkach pojedynczą. Największą, bo pięcioosobową służbę wykazano u Mikołaja Polaszczaka, w pozostałych przypadkach była to służba trzy- i czteroosobowa. Natomiast na Pustkowie Długie trzech gospodarzy wykazało służbę jednoosobową.

Według ustaleń Z. Włodarczyka w latach 1795-1796 w Ganie było gospodarstw: 3 kmiece, 5 półrolników, 14 zagrodniczych, 6 chałupniczych¹².

3. Rodzina

Dla ukazania struktury rodziny chłopskiej w Ganie i Pustkowie Długie w 1790 roku można posłużyć się, dostosowanym do materiału źródłowego, schematem zaproponowanym przez Piotra Korala. Dla rodzin szlacheckich z obszaru województwa sieradzkiego i ziemi wieluńskiej II połowy XVII wieku wyodrębnił on sześć typów: *rodzina nuklearna (oboje rodziców z dziećmi)*, *rodzina szczątkowa (bez któregoś z rodziców)*, *rodzina rozszerzona (rodzice, dzieci, krewni)*, *rodzina szczątkowa z krewnymi*, *samotne małżeństwa*, *osoby samotne*. W przypadku mieszkańców omawianych wsi w 1790 roku stwierdzono brak rodzin szczątkowych, to jest bez któregoś z rodziców, rodzin szczątkowych z krewnymi, małżeństw bezdzietnych z krewnymi, osób samotnych. Dlatego też tych kategorii nie ujęto tabeli nr 6.

TABELA NR 6

RODZINA CHŁOPSKA W GANIE I PUSTKOWIU DŁUGIE W 1790 R.

Typ rodziny chłopskiej	Liczba rodzin			
	Gana		Długie	
	L	%	L	%
Rodzina nuklearna (rodzice + dzieci)	17	85,00	7	87,50
Rodzina rozszerzona (rodzice + dzieci + krewni)	1	5,00	1	12,50
Małżeństwa bezdzietne	2	10,00	–	–
Razem	20	100	8	100

ŹRÓDŁO: AGAD, KPCWZWİPO, sygn. 3, 387-388v.

Jak wynika z tabeli nr 6 w obu badanych miejscowościach w 1790 roku dominował typ rodziny nuklearnej, złożonej z rodziców i minimum jednego dziecka. Minimalny jest odsetek rodzin rozszerzonych, gdzie

¹² Z. WŁODARCZYK, *Dzieje klasztoru Sióstr Bernardynek pod zaborem pruskim i w Księstwie Warszawskim (1793-1815)*, w: *400-lecie Klasztoru Sióstr Bernardynek*, 78.

obok rodziców z dziećmi zamieszkują też i krewni, co na wiejskie stosunki wydaje się dość zaskakujące. Podobnie sytuacja przedstawia się w nieodległych Kowalach, gdzie też dominuje rodzina nuklearna. Tam jednak odnotowano osoby samotne. W Mokrsku w 1790 roku odsetek rodziny rozszerzonej wynosił 20,4%. W przypadku Gany i Pustkowie Długie może wynikać to z małej liczby wykazanych osób starszych¹³.

Następnym problemem jest ukazanie liczby dzieci w rodzinie chłopskiej w Ganie i Pustkowie Długie w omawianym okresie. Zagadnienie to przedstawia tabela nr 7.

TABELA NR 7

LICZBA DZIECI W RODZINIE CHŁOPSKIEJ W GANIE I PUSTKOWIU DŁUGIE W 1790 R.

Liczba posiadanych dzieci	1	2	3	4	5	6	Razem
Gana	3	8	6	–	1	–	18
Długie	1	4	1	–	2	–	8

ŹRÓDŁO: AGAD, KPCWZWiPO, sygn. 3, 387-388v.

W badanych miejscowościach w 1790 roku dominował typ rodziny dwa plus dwa, to jest rodzice z dwojgiem dzieci. Różnice pojawiają się w pozostałych przypadkach. W Ganie na następnym miejscu są rodziny z trojgiem dzieci, natomiast na Pustkowie Długie z pięciorgiem dzieci. W obu przypadkach nie odnotowano rodzin z czterema oraz sześcioma dziećmi. Może to wynikać z ukrywania przez mieszkańców wsi liczby posiadanych dzieci lub zaniżania danych w materiale statystycznym. Wskazywać na ten proceder może fakt, że w omawianym spisie brak jest dzieci mających rok życia. W przypadku innych miejscowości były one ujęte w materiale spisowym.

Ciekawym problemem jest ukazanie struktury wiekowej małżeństw chłopskich w omawianych miejscowościach w badanym okresie. Problem ten ilustruje tabela nr 8.

¹³ Z. SZCZERBIK, *Stosunki demograficzne w Kowalach*, 79-86; J. DOROBISZ – Z. SZCZERBIK, *Stosunki demograficzne w Mokrsku*, 174.

TABELA NR 8

STRUKTURA MAŁŻEŃSTW CHŁOPSKICH W GANIE I PUSTKOWIU DŁUGIE
W 1790 R.

Miejscowość	Mąż starszy	Żona starsza	Równolatkwie	Razem
Gana	16	2	2	20
Długie	7	–	1	8

ŹRÓDŁO: AGAD, KPCWZWiPO, sygn. 3, 387–388v.

W omawianych miejscowościach w 80% małżeństw mąż był starszy od żony. Można przyjąć, że jest to wynik typowy także i dla innych społeczności wiejskich. Największa różnica wiekowa w Ganie obejmowała 18 lat, gdzie żona była starsza od męża, natomiast na Pustkowie Długie mąż był starszy od żony 36 lat.

Zakończenie

Analiza wyniku spisu mieszkańców Gany i Pustkowie Długie z 1790 roku skłania do wyciągnięcia następujących wniosków. Obie omawiane miejscowości miały wspólnego właściciela już od 1612 roku, a mianowicie Klasztor Sióstr Bernardynek w Wieluniu, zwane też popularnie Pannami wieluńskimi. Na terenie Parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Praszce Gana należała do średnio zaludnionej, a Pustkowie Długie do mniejszych wsi. W obu przypadkach nie stwierdzono osób pomiędzy 50 a 59 rokiem życia oraz osób do 1. roku życia. Przyczynę braku ostatniej grupy wiekowej trudno jest w tym miejscu jednoznacznie wyjaśnić, czy było to świadome posunięcie autora spisu lub samych mieszkańców miejscowości, czy też mogło wynikać z niezrozumienia lub niedopatrzenia jego twórcy. W przypadku Gany największą grupę stanowiła ludność między 40. a 49. rokiem życia, natomiast na Pustkowie Długie pomiędzy 15. a 19. rokiem życia. W obu miejscowościach dominowała rodzina nuklearna, tj. złożona z rodziców i dzieci lub dziecka. Nie odnotowano natomiast rodzin szczątkowych, w której brakuje jednego z rodziców. W obu miejscowościach odnotowano małą liczbę rodzin rozszerzonych, co jak na warunki wiejskie było dość zaskakujące.

Brak przeprowadzanych analiz demograficznych dla większości wsi z terenu dzisiejszej Gminy Praszka uniemożliwia zaprezentowanie ludności omawianych wsi na szerszym tle. Fakt ten zmusza do przedstawienia tylko uogólnień. Sam materiał źródłowy pozwala na wyjaśnienie

nie tylko niektórych procesów demograficznych zachodzących w Ganie i na Pustkowie Długie pod koniec istnienia Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Demographic Situation in Gana and Pustkowie Długie according to the census of 1790 Summary

The villages belong to the parish church Of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Praszka. The first village is medium-sized, the second is smaller. Both villages had one owner, both villages were also connected in one place in the 19th century. First, the owner was the gentry family Wierusz-Kowalscy, and from 1612 the Monastery of the Sisters of Bernardine in Wieluń. The article presents the demographic situation of the population of the villages of Gana and Pustkowie Długie according to the census of 1790, which was prepared by a local parish priest, ordered by the Civil and Military Civil Order Committee of the Wieluń Region and the Ostrzeszów Poviát. In the presented source material, each household was given separately, and in it the name and surname as well as the age of the household members and the degree of their kinship. The census is the first such detailed census made in Poland. The article presents the image of the population of Gana and Pustkowie Długie by showing the age structure, the image of the peasant family, along with its structure and characteristics. The article is an important contribution to the study of the peasant family in the present commune of Praszka at the end of the 18th century.

Słowa kluczowe: Gana, Pustkowie Długa, rodzina chłopska, wieś, ludność, małżeństwo.

Keywords: Gana, Pustkowie Długie, peasant family, village, population, marriage.

Bibliografia

I. Źródła

1. Archiwalne

ARCHIWUM GŁÓWNE AKT DAWNYCH W WARSZAWIE:

Zespół: Archiwum Skarbu Koronnego, Oddział I, sygn. 74.

Zespół: Komisja Porządkowa Cywilno-Wojskowa Ziemi Wieluńskiej i Powiatu Ostrzeszowskiego, sygn. 3.

2. Drukowane

Pawiński A., *Polska w XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Wielkopolska*, t. 2. *Źródła dziejowe*, t.13, Warszawa 1883.

Volumina Legum, Tom IX, Kraków 1889.

II. Opracowania

Antoniewicz M., *Ród Wieruszów Kowalskich i jego odniesienie do klasztoru wieruszowskich Paulinów*, SC 24 (2006), 407-429.

Dorobisz J. – Szczerbik Z., *Stosunki demograficzne w Mokrsku w świetle spisu z 1790 roku*, RW 5 (2005), 171-179.

Gieysztorowi I., *Wstęp do demografii staropolskiej*, Warszawa 1976.

Janczak J.K., *Dom, gospodarstwo i rodzina wiejska w Wieluńskim u schyłku XVIII wieku*, w: *Celem nauki jest człowiek. Studia z historii społecznej i gospodarczej ofiarowane Helenie Madurowicz-Urbańskiej*, red. P. Franaszek, Kraków 2000, 117-129.

Kudelski M., *Spis ludności parafii ostrzeszowskiej z 1790 roku*, „Genealogia” 11 (1999), 85-136.

Kukło C., *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009.

Obraniak W., *Oblicze demograficzne wsi wieluńskiej w epoce sejmu wielkiego*, „Studia Demograficzne” 16 (1968), 109-122.

Obraniak W., *Sytuacja demograficzna komorników i czeladzi chłopskiej w Wieluńskim w końcu XVIII wieku*, „Przeszłość Demograficzna Polski. Materiały i Studia” 2 (1969), 109-117.

Rosin R., *Ziemia wieluńska w XII-XVI w. Studia z dziejów osadniczych*, Łódź 1961.

Siluch A., *Parafialne spisy ludności ziemi wieluńskiej i powiatu ostrzeszowskiego z lat 1790-1791*, „Przeszłość Demograficzna Polski. Materiały i Studia” 15 (1984), 141-144.

- Szczerbik Z., *Dobra ziemskie klasztoru Sióstr Bernardynek w okolicach Praszki*, w: *400-lecie Klasztoru Sióstr Bernardynek na ziemi wieluńskiej*, red. J. Książek – T. Olejnik, Wieluń 2013, 183-187.
- Szczerbik Z., *Stosunki demograficzne w Kowalach w świetle spisu ludności z 1790 roku*, „Rocznik Powiatu Oleskiego” 7 (2014), t. 7, 79-86.
- Szczerbik Z., *Własność ziemska na terenie miasta i gminy Praszka i jej właściciele do początków XIX wieku*, „Rocznik Powiatu Oleskiego” 3 (2010), 25-32.
- Tomczak J., *Słownik geograficzny Gminy Praszka*, Łódź 1998.
- Włodarczyk Z., *Dzieje klasztoru Sióstr Bernardynek pod zaborem pruskim i w Księstwie Warszawskim (1793-1815)*, w: *400-lecie Klasztoru Sióstr Bernardynek na ziemi wieluńskiej*, red. J. Książek – T. Olejnik, Wieluń 2013, 73-80.
- Wojciechowski L., *Ród Wieruszów do początku XV wieku*, w: *Ludzie i herby w dawnej Polsce*, red. P. Dymmel, Lublin 1995.
- Zabraniak S., *Wieluński ośrodek kościelny w okresie staropolskim*, Lublin 2004.